

4. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей молодшого дошкільного віку з ЗНМ: програмно-методичний комплекс. - К: Освіта України, 2011. – 292 с.
5. Нищева Н.В. Система коррекционной работы в логопедической группе для детей с общим недоразвитием речи / Н.В. Нищева. – СПб.: Детство-Пресс, 2001. – 350 с.
6. Рібцун Ю.В. Вплив ендогенних та екзогенних факторів на становлення мовленнєвої діяльності молодших дошкільників із ЗНМ / Ю.В. Рібцун // Народна освіта. – 2010. - Вип. № 2 (11). – С. 46-54.
7. Соботович Є.Ф. Концепція стандарту спеціальної освіти дітей дошкільного віку з порушеннями мовленнєвого розвитку / Є.Ф. Соботович // Дефектологія. – 2002.– №1.– С 2.
8. Усанова О.Н. К проблеме психолго-педагогического изучения / О.Н. Усанова, С.Н. Шаховская // Дефектология. – 1995. – № 3. – С. 76-81.

УДК 159.923-053.6:316.647.5(045)

Марценюк М.О.
кандидат психологічних наук, ст. викладач кафедри психології,
Мукачівський державний університет
Соколовська О.О.
студентка V курсу, спеціальність 053 «Психологія» ОС «Бакалавр»,
Мукачівський державний університет

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФРУСТРАЦІЙНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ ЮНАЦТВА

У статті розглянуто категорія «фрустраційна толерантність» як індивідуально-психологічна якість особистості та актуальна проблема юнацького віку. Зазначено, що чим раніше у молодій людини вона буде сформована, тим легше їй здійснювати контроль над своїм життям, приймати рішення, виходити зі складних ситуацій та бути готовим увійти дорослість з таким важливим ресурсом як фрустраційна толерантність.

Ключові слова: юнацький вік, особистість, стрес-фактори, дорослість, ресурси.

The article deals with category «frustration tolerance» as an individual psychological quality of personality and an urgent problem of adolescence. The article states that the earlier in a young person it will be formed the easier it is for him to control his life, make decisions, get out of difficult situations and be ready to enter adulthood with such an important resource as frustration tolerance.

Key words: *adolescence, personality, stress factors, adulthood, resources.*

У зв'язку з нестабільністю соціально-економічних та політичних проблем в сучасній Україні, особливої актуальності набуває питання подолання психотравмуючих чинників з метою реалізації значущих цілей особистості та її життєвих планів. У ситуації найбільшої психологічної й фізіологічної напруги людини виявляється поріг можливості конструктивно долати перешкоди. До них можна віднести як ті ситуації, які становлять небезпеку для життя (техногенні та природні катастрофи, стихійні лиха, військові дії, терористичні акти), так і ситуації, що вимагають від людини нервово-психічної стабільності, спроможність швидко і впевнено реагувати на зміну обставин і приймати рішення. Враховуючи це особливої ролі набувають питання вивчення структури та критеріїв фрустраційної толерантності людини та особливостей реагування її на стресові фактори. І особливо актуальним дана проблема виступає для сучасного юнацтва.

Фрустрація як соціально-психологічне явище тлумачиться в концепціях Д. Майерса, Дж. Долларда, Е. Фромма, В.Т. Циби. В роботах В.А. Ганзена, В.І. Д'яченка, Г. Крістала, В.А. Пономаренка, В.С. Ротенберга, Б.Н. Юрченка фрустраційна толерантність трактується як індивідуально-психологічна якість особистості, яка є обов'язковою для її нормального функціонування, особливо в разі, якщо виникнення фруструючих ситуацій пов'язане з бар'єрами, які є необхідними, розумними чи об'єктивно нездоланими. Фрустраційна толерантність розглядається як індивідуально-психологічна якість особистості. Виникнення певного переживання фрустрації, на думку Є.П. Ільїна, залежить від особистості, для визначення якої запропоновано поняття «стійкість до фрустраторів» [3, с.340]. Для вивчення зазначеного психічного явища важливою є думка вчених, які вказують на те, що фрустраційна толерантність – це особистісне утворення, що обумовлює стійкість до фрустраторів і можливість протидіяти різним життєвим труднощам без втрати психічної адаптації. Пояснюється це тим, що його основу становить здатність людини адекватно оцінювати фруструючі ситуації, передбачати вихід з них, рефлексувати, зіставляти із загальним діяльнісним контекстом, актуалізованими цілями та способами діяльності, виявляючи при цьому

поведінкову креативність. Тому фрустраційну толерантність слід розвивати та посилювати.

Дослідження вчених довели, що фрустраційна толерантність є важливим психологічним явищем, пов'язаним з такими поняттями як мотивація досягнення, життестійкість, самоефективність, щастя, надія, атрибутивний стиль, автономія, довіра, оптимізм, тощо.

У наукових дослідженнях вчених М.С. Замишляєвої, Т.Л. Крюкової, І.В. Ламаш, В.В. Лук'яненко, І.В. Михайлової, Л.М. Рудіної, Т.В. Селюкової доведено взаємозв'язок фрустраційної толерантності саме із зазначеними психічними явищами та особливої актуальності набуває в юнацькому віці.

Юнацький період – етап життя людини, що триває від 15 до 21 року і характеризується завершенням або стабілізацією основних систем психічного та фізичного розвитку. Для цього вікового періоду характерне завершення біологічного дозрівання організму та, відповідно, послаблення дії біологічного фактору на психіку юнаків. Юнацький вік стає важливою ланкою переходу молоді людини у дорослість. Він є періодом усвідомлення свого місця в житті, знаходження свого покликання у професії, встановлення романтичних стосунків, розвитку значущих цінностей та формування нових шляхів для самореалізації та самоактуалізації. Юнацтво – період розквіту креативності, когнітивних й інтелектуальних здібностей та логічних підходів до вирішення проблемних ситуацій. Водночас, входження у доросле життя супроводжується підвищеною емоційністю, стресовими та фрустраційними ситуаціями, нанизаними через призму психологічних труднощів дорослішання, суперечливістю рівня домагань і образу як особистості, соціально-економічними й політичними негараздами. Запорукою подолання стресів та фрустрацій є формування психологічної стійкості молодих людей, що базується на впевненості у власних силах, здатності прийняти життєвий виклик та винести з нього корисний урок для себе, виявляючи гнучкість у підходах до вирішення проблем й подоланні складних ситуацій. Іншими словами ми говоримо про формування фрустраційної толерантності юнаків.

На нашу думку, в залежності від вікових особливостей в особистості змінюється хід думок, усвідомлення себе, інших та світу, вона по іншому реагує, інтерпретує (позитивні та негативні) події, що з нею сталися, як наслідок зазнає трансформації поведінка та ставлення до ситуації у конструктивний чи деструктивний бік.

Юнацький вік характеризується як стадія завершення фізичного, статевого дозрівання та активного становлення особистості, особистісного і професійного самовизначення, розвитку самосвідомості та досягнення

соціальної зрілості. Іншими словами, Л.І. Божович визначає юнацький вік як «сукупність індивідуальних процесів пов'язаних із переживанням соматичних змін, з необхідністю адаптації до них, оволодіння ними, а також із соціальними реакціями на них» [2; 4].

В юнацькому віці відбувається подальший психічний розвиток людини, складне переструктурування психічних функцій, зокрема в інтелектуальному плані, та змінюється структура особистості у зв'язку з входженням у нові, різноманітні соціальні ролі (І.А. Зимня, Ж. Піаже, Е. Еріксон). Головні новоутворення у даній віковій категорії, - є відкриття власного «Я», розвиток рефлексії, усвідомлення власних особливостей, поява життєвого плану, установка на усвідомлену побудову власного життя, поступове входження у різні сфери.

До специфічних особливостей юнацького віку належать: спрямованість до нових ідей і перетворень, наявність проблеми пошуку сенсу життя, суперечливість внутрішнього світу. В. Франкл, І. Фром, І.Кон наголошують, що особливої актуальності у зазначеному періоді набувають екзистенціальні питання про сенс життя, призначення людини та визначення власного «Я» у світі. З іншої сторони, дослідники В. Попельський та В. Франкл вказують на можливість блокування сенсожиттєвих потреб у юнацькому віці, що в свою чергу призводить до стану екзистенціальної фрустрації, пов'язаною із втратою сенсу життя та внутрішніми конфліктами особистості [3, с. 729].

Процес формування фрустраційної толерантності у юнаків передбачає урахування вікових особливостей юнацького віку. Почнемо з визначення фрустраційної толерантності та аналізу тих особливостей юнацького віку, які потрібно враховувати у формуванні фрустраційної толерантності майбутнього фахівця.

Фрустраційна толерантність - психологічна стійкість до фрустраторів, в основі якої є здатність до адекватної оцінки фруструючої ситуації та передбачення виходу з неї [4;5]. Зрозуміло, юнацький вік має свої проблематичні аспекти і далеко не всі юнаки мають оптимальний рівень сформованої фрустраційної толерантності. Як результат молоді люди схильні до більш агресивного чи депресивного патерну поведінки ніж дорослі. За Розенцвейгом, фрустраційна толерантність зростає зі зрілістю. Так, дорослі мають більший досвід у житті і показують більшу різноманітність у виявленні фрустраційної толерантності. З іншої сторони, дослідження іноземних вчених підтверджують вплив фрустраційної толерантності на самоконтроль та коупінг стратегії особистості.

Отже, чим раніше у молодій людині буде сформована фрустраційна толерантність, тим легше їй здійснювати контроль над своїм життям, приймати рішення, виходити зі складних ситуацій та бути готовим увійти дорослість з таким важливим ресурсом як фрустраційна толерантність [2]. Особливої актуальності у ракурсі висвітленні феномену «фрустраційної толерантності» у юнацькому віці набуває сучасна західна концепція раціонально-емотивної біхевіористичної терапії, яка представлена такими вченими, як А. Еліс, Дж. Броді, Д. Вайлд, В. Кнаус, В. Драйден.

Зарубіжні дослідники А. Еліс, В. Кнаус, Д. Вайлд наголошують, що індивідуальні особливості юнацького віку впливають на вибір підходів до умов формування фрустраційної толерантності під час проведення психокорекційних занять. Так, наприклад, дитячий на юнацьких вік вимагають диференційованих підходів у плануванні стратегій психокорекційної програми. На думку Дж. Вайлда, найголовніше розходження у різних вікових групах полягає у здатності розуміти і використовувати раціональне мислення у подоланні стресових та фрустраційних станів. Так чином, рівень розвитку такої вищої психічної функції як мислення у юнацькому віці слід брати до уваги у формування фрустраційної толерантності [5].

Дж. Вайлд визначив наступні суперечливі особливості юнацького віку, які слід врахувати у процесі формування фрустраційної толерантності юнаків:

1. Юнаки сфокусовані на своєму внутрішньому світі і вважають, що світ має бути таким як вони хочуть. Більшість з них не мають достатнього досвіду, щоб оцінити інші погляди, що відрізняються від них.

2. Навіть якщо юнаки невпевнені у своїх навичках та здібностях, вони відчайдушно намагаються приховати цю невпевненість і використовують захисні механізми.

3. Юнаки є дуже чутливі через їх надмірну сконцентрованість на власній особі та намаганням знайти своє місце у житті.

4. Юнаки емоційні, схильні до змін настрою.

5. Юнаки приділяють велику увагу своїй ідентичності та тому як вони виглядають. З іншої сторони, вони не люблять, коли їх надто відокремлюють від інших однолітків, у цьому сенсі вони мають свою «тонку зону комфорту».

6. Юнаки схильні до ідеалізації та швидше міркують як «слід бути» ніж як є насправді.

7. Юнаки інколи мають нереалістичні уявлення відносно своєї персони [5].

Нереалістичні уявлення юнаків про себе та криза ідентичності тісно пов'язані з їх самооцінкою, самосприйняттям себе, інших й світу та процесами

адаптації. Зарубіжний дослідник В. Кнаус наголошує на взаємозв'язку фрустраційної толерантності з самооцінкою. Молоді люди з низькою самооцінкою мають труднощі з адекватним аналізом та розумінням складної ситуації. Депресія та навіть схильність до суїциду корелюють з низькою самооцінкою. Самооцінка як і самоконцепція є надзвичайно важливим фактором сутності особистості. Особистості з високою самооцінкою краще пристосовуються до вирішення особистих та соціальних проблем, мають високий рівень ефективного виконання завдань та кращу мотивацію у досягненні мети. Отже, доцільно враховувати процеси ідентичності та особливості Я образу юнаків у формування фрустраційної толерантності, оскільки самооцінка є необхідною умовою формування зазначеного феномену. В той же час Н. Тарабріна, М. Розенцвейг акцентують увагу на адаптивній функції фрустраційної толерантності, розуміючи під нею здатність індивіда переживати фрустрацію, не втрачаючи психобіологічної адаптації [5]. Особливості адаптації юнаків пов'язані з процесами набуття ідентичності та засвоєнням нових соціальних ролей, що супроводжують перехід у дорослість. Зважаючи на адаптивну функцію фрустраційної толерантності, можна стверджувати, що особливості процесів адаптації є ще однією важливою умовою формування фрустраційної толерантності. В системі освіти формування у студентів фрустраційної толерантності з урахуванням особливостей її проблематики юнацького віку та процесів завершення ідентичності є тим засобом, що дозволяє зберегти та поліпшити позитивну Я-концепцію, визначитись з оптимальною ідентичністю та поліпшити адаптаційну спроможність. Ми вважаємо, що процес формування фрустраційної толерантності у юнаків відбудеться найбільш ефективно та конструктивно, коли будуть враховані всі чинники, що на нього впливають, у тому числі вікові особливості юнацького віку [4; 6].

Підсумовуючи вищевикладене, можна стверджувати, що фрустраційна толерантність – стійкість особистості до несприятливих життєвих подій, що ґрунтується на адекватному їх усвідомленні і особливої актуальності набуває в юнацькому віці й виконує ряд завдань як от: стимулює когнітивний потенціал людини з метою використання конструктивних стратегій поведінки та виявляється в здатності приймати ситуацію, контролювати та регулювати емоційний стан, рефлексувати над альтернативами виходу, передбачати можливі наслідки і тим самим впливати на збереження позитивної установки й реалістичного оптимізму в особистості, переживати фрустрацію, не втрачаючи психобіологічної адаптації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Асейкина Л.С. Формирование фрустрационной толерантности у иностранных студентов на начальном этапе обучения с позиции компетентного подхода / Сборник научно-методич. статей. РАН Моск. психол. социальный институт. - М.: Воронеж: Мод ЭК, 2005 - С. 50 - 73.
2. Доскач С.С. Психологічні особливості розвитку внутрішньої позиції дорослого у підлітків: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд.псих.наук: спец. 19.00.07. «Педагогічна та вікова психологія» / С. С. Доскач. – Івано – Франківськ, 2008. – 20 с.
3. Ильин Е. П. Эмоции и чувства / Е.П. Ильин. - 2-е изд. - СПб.: Питер, 2008. - 783 с.
4. Скрипченко О. В. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, Т. М. Зелінська та ін. - К.: Каравела, 2014. — 400 с.
5. Попик Ю.В. Формування фрустраційної толерантності менеджерів освіти в умовах спільної діяльності». – Рукопис. Дис. на здобуття наук. ступ. канд. психол. наук за спец. 19.00.07 – «Педагогічна та вікова психологія» /Ю.В.Попик – Ін-т психології ім. Г.С.Костюка НАПН України. – К., 2008.
6. Чижиченко Н.М. Фрустраційна тодлерантність особистості як афективний компонент оптимізму. 2016. [Електронний ресурс] Режим доступу:<http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/6568/1/Chyzhychenko.p>

УДК 001.89:001+37+008

Медвідь А.В
студентка групи СОЛ-1,
спеціальність 016 Спеціальна освіта «Логопедія»,
Мукачівський державний університет
Чекан О.І.
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри методики та теорії дошкільної освіти,
Мукачівський державний університет

**ПРОФІЛАКТИКА МОВЛЕННЄВИХ ПОРУШЕНЬ У ДІТЕЙ
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

У статті розкрито цілі та зміст профілактичної роботи з попередження мовленнєвих порушень у дітей дошкільного віку. Проаналізовано основний зміст напрямків профілактичної роботи для попередження розвитку

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>